

EESTI SISERIIKLIKU RAHAPESU JA TERRORISMI RAHASTAMISE RISIKIHINNANGU KOKKUVÕTE¹

Käesoleva kokkuvõtte eesmärk on anda **lühikokkuvõte** Eesti rahapesu ja terrorismi rahastamise alase siseriikliku riskihinnangu raames analüüsitud teemade põhijäreldustest, hinnangutest ja ettepanekutest (edaspidi nimetatud *riskihinnangu tulemused*). **Käesolev kokkuvõte on koostatud moodulite kokkuvõtetes toodud andmete alusel eesmärgiga anda lühiülevaade.** **Detailsem riskihinnangute tulemuste kokkuvõte on toodud iga vastava mooduli kokkuvõttes ja veelgi detailsemad selgitused leiab moodulitest ja vastavatest tabelitest².**

Sissejuhatus:

Riskihinnangu koostamise otsustamine ja selle eesmärgid

Vabariigi Valitsuse asutatud komisjon rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamist puudutavate küsimuste lahendamise koordineerimiseks (edaspidi nimetatud *komisjon*) otsustas 17. oktoobril 2012. aastal toimunud rahapesu koosolekul, et Eesti koostab rahapesu ja terrorismi rahastamise alase siseriikliku riskihinnangu (edaspidi nimetatud *riskihinnang*). Riskihinnang on vajalik eelkõige kehtivate rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise meetmete ülevaatamiseks ja täiendamiseks. Läbiviidud riskihinnang peaks esile tooma valdkondlikud riskid, mille põhjal saab täpsustada vastavate ametkondade tegevuse prioriteete, et nende tegevus suunata suurema riskiga faktoritele, millel suurim potentsiaalne mõju. Lisaks riskide kaardistamisele loob riskihinnang eeldused ressursside efektiivsemaks kasutamiseks ja asjakohaste õigusnormide täpsustamiseks. Samuti aitab tulemus järelevalveasutustel efektiivsemalt kohaldada riskipõhist järelevalvet ning kohustatud isikutel paremini mõista rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadusest tulenevaid kohustusi hoolsusmeetmete riskipõhisel rakendamisel. Lisaks on riskihinnang vajalik ka MONEYVAL-i V hindamisvooru edukaks läbimiseks³. Sellisel viisil ehk ametiasutuste üleselt

¹ Käesoleva koondokument on koostatud moodulite kokkuvõtete alusel täiendavalt Maailmapanga meetoodika alusel koostatud dokumentidele.

² Kokkuvõtete koostamisel võeti aluseks moodulid ja tabelid (töödokumendid).

³ FATF-i standardi nr 1 kohaselt peavad riigid viima süsteemselt läbi rahapesu ja terrorismi rahastamise riikliku riskihindamist. V hindamisvoor algab Eestis eeldatavasti 2020.a.

riskihinnangu koostamine toimub esmakordselt ja riskihinnangu tulemuste alusel koostatakse tegevuskava riskihinnangu käigus tuvastatud probleemide lahendamiseks.

Riskihinnangu koostamine

Komisjon otsustas, et riskihinnangu koostamiseks moodustatakse eraldi töögrupp (edaspidi *töögrupp*). Riskihinnangu koostamist koordineerib Rahandusministeerium (edaspidi nimetatud *RAM*) ja töögrupi liikmeteks on Justiitsministeeriumi (edaspidi nimetatud *JUM*), Siseministeeriumi (edaspidi nimetatud *SIM*), Välisministeeriumi (edaspidi nimetatud *VÄM*), Kaitsepolitseiameti (edaspidi nimetatud *KAPO*), Politsei- ja Piirivalveameti (edaspidi nimetatud *PPA*), Rahapesu andmebüroo (edaspidi nimetatud *RAB*), Finantsinspektsiooni (edaspidi nimetatud *FI*), prokuratuuri ja Maksu- ja Tolliameti (edaspidi nimetatud *MTA*) esindajad. Riskihinnangu koostamisel andis oma panuse ka erasektori esindajad. Kokku osales riskihinnangu koostamisel ca 50 isikut asjakohastest ametiasutustes ja erasektorist.

Metoodika valik

Töögrupp kohtus 2012. ja 2013. aastal kolmel korral ja otsustas kasutada riskihinnangu koostamiseks Maailmapanga vastavat metoodikat⁴.

Seminar Maailmapanga metoodika tutvustamiseks

Rahandusministeerium korraldas koostöös Maailmapangaga 25. ja 26. veebruaril 2013. aastal seminari, mille raames tutvustas Maailmapank oma metoodikat riskihinnangu koostamiseks. Seminari raames moodustati eraldi alatöörühmad ja kaardistati vajalikud tegevused riskihinnangu koostamiseks. Seminaril osalesid kõikide töögrupi liikmete esindajad, samuti olid osalejatena kutsutud näiteks rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks moodustatud nõukoja, Eesti Advokatuuri, Notarite Koja ja Eesti Pangaliidu esindajad (kokku osales seminaril üle 60 isiku). Seminaril osalenud isikud jagunesid vastavalt oma pädevustele viide eraldi alatöörühma.

⁴ Maailmapanga metoodika rahapesu ja terrorismi rahastamise riskihinnangu koostamiseks on välja toodud ka 05. märtsil 2013.a. avaldatud FATF-i vastavas riskihinnangu koostamise juhises *FATF Guidance National Money Laundering and Terrorism Financing Risk Assessment*, kättesaadav: http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/content/images/National_ML_TF_Risk_Assessment.pdf

Riskihinnangu koostamine alatöörühmades

Alatöörühmad tegid tööd⁵ vastavalt Maailmapanga metoodikale, esitades lõpptulemuse koos kokkuvõttega riskihinnangu peakoordineerijale RAM-ile. Alatöörühmade tööd juhtisid RAM-i, RAB-i ja Finantsinspeksiooni esindajad. Alatöörühmades tegi tööd kokku üle 50 asjakohase asutuse ja erasektori esindaja.

Riskihinnangu läbiviimise ja RahaPTS rakendamise seonduvaid küsimusi on arutatud jooksvalt komisjoni koosolekutel. Rahapesu ja terrorismi rahastamise strateegiliste riskidega seonduvaid küsimusi on lisaks arutatud asjakohastel asutustevahelistel kohtumistel.

Alamtöörühmade töö tulemus:

Maailmapanga metoodika järgi tööd teinud alatöörühmade töö tulemusel on koostatud järgmised dokumendid mahus ca 550lk:

Moodul 1. Rahapesuga seotud kriminaaltulu

Moodul 1. Rahapesuga seotud kriminaaltulu koondtabel

Moodul 2. Riiklik haavatavus

Moodul 2. Riikliku haavatavuse kokkuvõte

Moodul 2. Riikliku haavatavuse lisa (Annex)

Moodul 2. Riikliku haavatavuse koondtabelid

Moodul 3. Pangandussektor

Moodul 3. Pangandussektori kokkuvõte

Moodul 3. Pangandussektori koondtabelid

Moodul 4. Väärtpaberisektor

Moodul 4. Väärtpaberisektori kokkuvõte

Moodul 4. Väärtpaberisektori koondtabelid

Moodul 5. Kindlustussektor

Moodul 5. Kindlustussektori kokkuvõte

Moodul 5. Kindlustussektori koondtabelid

Moodul 6 Teised finantsteenuste pakkujad koondtabelid

Moodul 6 Teised finantsteenuste pakkujad kokkuvõte

Moodul 7. DNFBPs koondtabelid

Moodul 7. DNFBPs kokkuvõte

Lisamoodul. Terrorismi finantseerimise riskide koontabelid

Lisamoodul. Terrorismi finantseerimise riskide kokkuvõte

⁵ Sh koguti vastavat statistikat ja intervjueriti erasektorit

Maailmapanga metoodikat täiendavad lisad⁶:

Lisa 1. Rahapesu tõkestamise süsteemi analüüs (Rahapesu tõkestamise süsteemi analüüs)

Lisa 2. Ülevaade sularaha liikumisest üle Eesti Venemaa piiri ja Eesti Panga poolt väljastatud sularahast aastatel 2011-2013 (Sularaha analüüs_06.11.2014. doc).

Lisa 3. Infotehnoloogia arengute mõju rahapesu ja terrorismi rahastamise riskidele (LISA 3_IT riskide analüüs.doc).

KOKKUVÕTE riskihinnangu töö põhijäreldustest, hinnangutest ja ettepanekutest⁷:

Moodul 1 „Rahapesuga seotud kriminaaltulu“

Eesmärk: Moodul 1 raames analüüsiti, millised rahapesu eelkuriteod on enim levinud.

Põhijäreldused ja hinnangud: Analüüsi tulemuste kokkuvõttena võib järeldada, et kuritegude ring, mis on rahapesu eelkuriteoks, on Eestis väga piiratud. **Valdavalt on eelkuriteoks välisriigis toime pandud arvutikelmus või kelmus (ja omastamine). Ülejäänud kuriteod on eelkuritegudeks vaid üksikjuhtudel (narkootilise ja psühhotroopse aine suures koguses ebaseaduslik käitlemine; kuritegelikku ühendusse kuulumine; võltsitud dokumendi kasutamine; tegevusloata ja keelatud majandustegevus; maksualased süüteod).**

Rahapesumenetlustes leiab üha enam kohaldamist vara arestimine ja hilisem konfiskeerimine. **Kohtuotsuste raames konfiskeeritakse vara üha enam, kuid summad on üldkokkuvõttes võrreldes (arvatava) eelkuriteo summaga väikesed**, kuna arvutikelmuste korral konfiskeeritakse vaid väikesed summad, mille on variisikud oma kontode kasutada andmise eest saanud. Muudel üksikutel juhtudel (nt asjades, kus rahapesu eelkuriteoks on maksukuritegu) on kohus konfiskeerinud ka suuremaid summasid või rahapesu toimepanemise vahendeid.

⁶ Antud lisade näol on tegemist asjakohaste asutuste poolt koostatud lisaanalüüsidega enda metoodika alusel.

⁷ Käesolev kokkuvõte on koostatud moodulite kokkuvõtete alusel ja võtab järeldused ja ettepanekud **lühidalt** kokku. Moodulid ja nende kokkuvõtted sisaldavad detailsemat ülevaadet.

Justiitsministeeriumi poolt koostatud analüüsi „Kuritegevus Eestis 2013“ kohaselt registreeriti 2013.a. 701 majanduskuritegu, 1019 narkokuritegu ja 322 korrupsioonikuritegu. **Kriminaalstatistika valguses võiks rahapesu peamiste eelkuritegude ring olla laiem.**⁸

Moodul 1 puhul töögrupi poolt tehti ka mitmeid ettepanekuid Maailmapanga metoodikat kohandamiseks, et selle põhjal oleks võimalik teha sisukaid järeldusi rahapesu riski kohta riigis.

Moodul 2 „Riiklik haavatavus“⁹

Moodul 2 eesmärk: Moodul 2 raames analüüsiti erinevaid muutujaid, mis võivad mõjutada riiklikku haavatavust rahapesu ja terrorismi rahastamise osas.

PÕHIJÄRELDUSED JA HINNANGUD:

Poliitika kujundamine ja rakendamine - Policy and Implementation

Hinnang: 0,90 ehk keskmine/kõrge¹⁰.

Ettepanekud:

Parema ülevaate saamiseks on oluline ohte hinnata regulaarselt, mistõttu tuleks riskihinnangut regulaarselt uuendada.¹¹

Rahapesu kriminaliseerimine - Criminalization of Money Laundering

Hinnang: 0,7 ehk keskmine/kõrge.

Ettepanekud:

Saavutada õigussüsteemi kooskõla Viini, Palermo ja Varssavi konventsiooniga ja kõrvaldada praktikas esinevaid raskused tõendamiskoormuse osas vastavate koolituste või regulatsioonide täpsustamise abil.

⁸http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/www.kriminaalpoliitika.ee/files/elfinder/dokumendid/18_kuritegevus_eestis_2013.pdf

⁹ Antud moodulis antud hinnangute tähendus lühidalt kokkuvõttes: mida kõrgem hinne seda madalam risk.

¹⁰ Antud moodulis antud hinnangute tähendus lühidalt kokkuvõttes: mida kõrgem hinne seda madalam risk.

¹¹ Eestil on õigus Maailmapanga metodoloogiat kasutada riskihinnangu läbiviimiseks ka edaspidi tasuta ja ilma piiranguteta, sh on meil alati võimalik olemasolevat metodoloogiat enda vajaduste kohaselt täiendada.

Kahtlastest tehingute teatiste analüüs - STR Data Analyses

Hinnang: 0,70 ehk keskmine/kõrge.

Ettepanekud:

- Parandada kohustatud subjektide teadlikkust kahtlastest tehingutest teatamise korra osas vastavate juhiste ja koolituste abil.
- Täiendada RahaPTS-i selliselt, et RAB-il oleks võimalus küsida lisainformatsiooni advokaatidelt ja tagada andmete saladuses hoidmine kui küsitakse infot RahaPTS-i skooopi mittekuuluvatelt isikutelt.
- Järelevalveasutused peaks suurendama rahvusvahelist koostööd ja tegevuste koordineerimist teiste riikide vastavate järelevalveasutustega.
- RAB-il võiks edaspidi koguda paremat statistikat kohapealsete hindamisvisiitide ja RAB-ile tehtud järelpärimiste osas ning järelevalveasutustele ametlikult esitatud rahapesu ja terrorismi rahastamise teemaliste abitaotluste osas.
- Tuleks arendada julgeolekuasutuste asjakohaseid IT süsteeme parema statistika kogumiseks ja teadete efektiivsemaks analüüsimiseks ning info jagamiseks asutusesiseselt.

Finantskuritegude uurijate võime - Capacity of Financial Crime Investigators

Hinnang: 0,60 ehk keskmine.

Ettepanekud:

Analüüsida kas on otstarbekas ühtlustada majanduskuritegude talituste taset majanduskuritegude, sh rahapesu kuritegude uurimisel ja suurendada uurijate ressursse ning teadmisi, seda eriti Põhja Prefektuuris või peaks vastav võimekus koonduma Keskkriminaalpolitseisse¹².

¹² Kriminaalpoliitika arengusuunad 2018 näevad ette järgmist (punkt 28): *Raskete ning suure kahjuga majandus- ja korruptsioonikuritegude vastu võitlemiseks tuleb tagada igas uurimisasutuses ning ringkonnaprokuratuuris piisav arv nimetatud kuritegude menetlemisele spetsialiseerunud uurijaid ning prokuröre. Vt:*

http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/kriminaalpoliitika_arengusuunad_aastani_2018.pdf

Siseministeriumi poolt esitatud märkuse kohaselt arendatakse majanduskuritegude võimekust Keskkriminaalpolitseis paralleelselt korruptsioonikuritegude võimekusega. Täiendavalt tuleks analüüsida kas Põhja Prefektuuris sarnase võimearenduse tegemine on mõttekas või peaks see sarnaselt korruptsioonikuritegudega koonduma Keskkriminaalpolitseisse.

Majanduskuritegude uurijate ausus ja sõltumatus - Integrity and Independence of Financial Crime Investigators

Hinnang: 0,90 ehk kõrge.

Ettepanekud:

- Analüüsid, kas uurijatele saab luua teiste uurijatega võrreldes täiendavaid mehhanisme sõltumatuse tagamiseks.
- Vähendada suurt töökoormust ja muuta motivatsioonisüsteemi selliselt, et uurijatel oleks motivatsioon uurida keerulisi majanduskuritegusid¹³.

Rahvusvaheline koostöö kriminaalasjades (International Cooperation in Criminal Matters

Hinnang: 0,81 ehk kõrge.

Ettepanekud:

- Analüüsida MONEYVAL-i poolt antud soovitusi, eelkõige kas topelt karistuse määramise lubamatuse põhimõte (inglise keeles *dual criminality*) piirab rahvusvahelise abi osutamist, kuna terrorismi rahastamise finantseerimise kriminaliseerimises on mõningased puudujäägid ja kas MLA¹⁴-de täitmist võib piirata FATF-i standardi 3¹⁵ rakendamisel tuvastatud puudused.
- Õiguskaitseorganid võiks edaspidi veelgi aktiivsemalt esitada MLA-sid teistele riikidele.

Majanduskuritegudele spetsialiseerunud prokuröride ausus ja sõltumatus (Integrity and Independence of Financial Crime Prosecutors)

Hinnang: 0,9 ehk kõrge.

Finantsalastele kuritegudele spetsialiseerunud prokuröride võimekus (Capacity of Financial Crime Prosecutors

Hinnang: 0,61, ehk keskmine/kõrge.

¹³ Korrupsiooni vastase võitluse strateegias on olemas konkreetsed tegevused ka majanduskuritegude uurimise parendamiseks.

¹⁴ Rahvusvahelised õigusabi taotlused (mutukal legal assistance)

¹⁵ FATF-i vana standard nr 3 reguleerib konfiskeerimise ja muid ajutiselt piiravaid meetmeid.

Ettepanekud:

- Analüüsida prokuröride spetsialiseerumise võimalusi või suurendada ressursse ja muuta motivatsioonisüsteemi selliselt, et prokuröridel oleks suurem motivatsioon menetleda rohkem majandus-, sh rahapesu kuritegusid.
- Võimaldada prokuröridele täiendavaid asjakohaseid koolitusi, sh välismaal.

Siseriiklik koostöö (Domestic Cooperation)

Hinnang: 0,75 ehk keskmine/kõrge.

Ettepanekud:

- Analüüsida MTA-le ligipääsu loomise võimalusi MIS platvormile, mis sisaldab informatsiooni alustatud rahapesu uurimiste osas;
- Analüüsida tuleks MTA ja RAB-i vahelise süstemaatilise operatiivinfo jagamise täpsemaid reguleerimisvõimalusi MONEYVAL-i ekspertide poolt antud soovitude kohasel.
- RAB võiks suurendada järelevalvelist koostööd Notarite Koja ja Eesti Advokatuuriga.

Kohtunike ausus ja sõltumatus (Integrity and Independence of Presiding Officers)

Hinnang: 1,00 ehk kõrge.

Kohtunike pädevus (Capacity of Presiding Officers)

Hinnang: 0,60 ehk keskmine.

Ettepanekud:

- Võimaldada kohtunikele asjakohaseid koolitusi regulaarselt.
- Kaaluda kohtunike spetsialiseerumise võimalusi ja ressursside suurendamist, et tagada kaasuste kiirem menetlus ja pädevate otsuste langetamine.

Kriminaalkaristused (Criminal Penalties)

Hinnang: 0,70 ehk keskmine/kõrge.

Varade arestimise regulatsioon (Asset Forfeiture Laws)

Hinnang: 0,60 ehk keskmine.

Ettepanekud:

- Analüüsida konfiskeerimise ja arestimise režiimi kitsaskohti, sh MONEYVAL-i ekspertide poolt raportis antud soovitusi ja tagada õigussüsteemi vastavus Varssavi konventsioonile.
- Suurendada teadlikkust vastavate koolituste ja juhiste abil.

Varade arestimisega tegelevate uurijate pädevus (Capacity of Asset Forfeiture Investigators)

Hinnang: 0,70 ehk keskmine/kõrge.

Ettepanekud:

- Analüüsida ja võimalusel täita MONEYVAL-i ekspertide asjakohaseid soovitusi.
- Korraldada täiendkoolitusi uurijatele.
- Tõhustada seniseid tehnilisi vahendeid.

Varade arestimisega tegelevate uurijate ausus ja sõltumatus (Integrity and Independence of Asset Forfeiture Investigators)

Hinnang: 1,00 ehk kõrge.

Vara arestimise otsused (Asset Forfeiture Orders)

Hinnang: 0,60 ehk keskmine.

Ettepanekud:

Analüüsida konfiskeeritud või konfiskeerimise tagamiseks arestitud vara hoidmise muutmise võimalusi ja vara realiseerimise süsteemi efektiivsemaks muutmise võimalusi.¹⁶

Rahvusvaheline koostöö varade arestimisel (International Cooperation in Asset Forfeiture)

Hinnang: 0,90 ehk kõrge.

¹⁶ Antud küsimusi on vajalik analüüsida ka Varssavi konventsiooni ratifitseerimiseks.

Ettepanek: Analüüsida ja võimalusel täita MONEYVAL-i ekspertide poolt antud soovitusi.

Auditeerimise ja raamatupidamise standardid ja praktika (Auditing and Accounting Standards and Practices)

Hinnang: 0,81 ehk kõrge.

Identifitseerimise meetmed (Identification Infrastructure)

Hinnang: 1 ehk kõrge.

Sõltumatute informatsiooniallikate kättesaadavus - Availability of Independent Information Sources

Hinnang: 1 ehk kõrge.

Juriidiliste isikute ja usaldusfondide läbipaistvus - Corporate and Trust Transparency

Hinnang: 0,50 ehk keskmine.

Ettepanekud:

Analüüsida ja võimalusel täita MONEYVAL-i ekspertide soovitusi juriidiliste isikute ja tegelike kasusaajate läbipaistvuse tagamisel.

Maksude avalikustamine - Tax Disclosure

Hinnang: 0,91 ehk kõrge.

Finantsalane usaldusväarsus - Financial Integrity

Hinnang: 0,81 ehk kõrge.

Ettepanekud:

Pöörata jätkuvalt suurt tähelepanu korruptsiooni ennetamisele ja sellele reageerimisele.

Varimajanduse puudumine - Formalization of Economy

Hinnang: 0,9 ehk kõrge.

Ettepanekud:

Jätkata varimajanduse tõkestamisega.

Moodul 3 „Pangandussektor“

Eesmärk: Moodul 3 raames analüüsiti pangandussektori rahapesu ja terrorismi rahastamise ohte

Põhijäreldused, hinnangud ja ettepanekud: Krediidiasutuste tegevust mõjutavate riskikriteeriumite mõju analüüsil ilmnas, et Metoodikas käsitletud kriteeriumite mõju rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise riskide vähendamisele on suur, sh **krediidiasutuste valmisolek rahapesu tõkestamise standardite ja hoolsusmeetmete kohaldamiseks on kõrge**, töötajate hoolsus ja teadmised on kooskõlas kehtestatud õigusaktidega ja vastavad seonduvatele riskidele. Krediidiasutustes on kohaldatud kõrged ühingujuhtimise tavad, mis tagavad juhtkonna vastutuse kohaldatud hoolsusmeetmete rakendamise eest. Samuti leiti, et meetmed äriühingute juhtimise ja omanike struktuuri tuvastamiseks on rahuldavad. Sektoris rakendatud õigustehnilised meetmed isikusamasuse tuvastamiseks ja esitatud andmete sõltumatuks kontrolliks, töötlemiseks ja säilitamiseks vastavad standardis toodud eesmärkidele.

Samas leiti, et mitmete kriteeriumite puhul on ruumi efektiivsuse suurendamiseks, nt leiti, et **karistused ja hoolsusmeetmete kohaldamise jõustamise efektiivsus võiksid olla suuremad**. Analüüsist nähtub kokkuvõtlikult, et **pangandussektori mõjutatavus kujunes suhteliselt madalaks ja hinnang kohaldatud järelevalve- ja kontrollisüsteemide efektiivsuse mõjule suhteliselt kõrgeks**. Samuti oli **tehingute kvaliteeti ja hoolsusmeetmete kohaldamise poliitikat iseloomustavad näitajad kõrged**.

Eelkõige lähtuvalt MONEYVAL-i asjakohasest hinnangust (hinnangu kohaselt seati kahtluse alla rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise meetmete järelevalveks eraldatud ressursi piisavus ja järelevalve võimekus rakendada rahalisi karistusi tuvastatud puudumiste korral) hinnati **järelevalvelise tegevuse kvaliteedi mõju - keskmise/kõrge**.

Vaatamata Eestis kohaldatud äriühingute juhtimise ja omanike struktuuri läbipaistvuse tuvastamiseks kohaldatud õigustehnilistele meetmetele, kujunes hinnang selle kriteeriumi osas samuti madal/keskmise. Tegelikult kasusaaja tuvastamine sõltub järelevalveliste tuvastustele tuginedes suuresti andmete kättesaadavusest. **Keerukate omandistruktuuride puhul on keeruline tuvastada tegelikku kasusaajat** aktsiate, osade või hääleõiguse otsese või

kaudse omamise või kontrollimise kaudu, kaasa arvatud esitajaaktsiate või -osade kujul. Nimetatud juhul **jäädakse hätta ka tegeliku kasusaaja tuvastamisel, kes muul moel kontrollib juriidilise isiku juhtimist**. Keerukate omandistruktuuride puhul on aga muul moel kontrollimine üks põhilisi võimalusi tegeliku kasusaaja tuvastamisel.

Pangandussektori peamisteks rahapesualasteks riskiteguriteks võib pidada mitteresidentide klientide suhteliselt suurt osakaalu hoiustes, eriti üksikute krediidasutuste puhul. Samuti mitteresidentide hoiuste koondumine üksikute ülisuurte jääkidega klientide kätte¹⁷.

Moodul 4 „Väärtpaberisektor“

Eesmärk: Moodul 4 raames analüüsiti väärtpaberisektori rahapesu ja terrorismi rahastamise ohte.

Põhijäreldused, hinnangud ja ettepanekud: Kokkuvõttes leidis 4. grupp, et üldise mõjutatavuse juures tuleb **rohkem tähelepanu pöörata töötajate koolitamisele ning samuti tuleks suurendada vastavate rahapesu kuritegude karistatavust. Toodete ja teenuse osas lasus suurem risk juriidiliste isikute poolt enda nimel avatud kontodel.**

Moodul 5 „Kindlustussektor“

Eesmärk: Moodul 5 raames analüüsiti kindlustussektori rahapesu ja terrorismi rahastamise ohte

Põhijäreldused, hinnangud ja ettepanekud: Kokkuvõttes leidis 5. grupp, et üldise mõjutatavuse juures tuleb **rohkem tähelepanu pöörata töötajate koolitamisele, samuti tuleks suurendada vastavate rahapesu kuritegude karistatavust ning tõsta ühiskonnas rahapesu tõkestamise teadlikkust**, et tagada kindlustussektorile suurem surve väljastpoolt. **Toodete ja teenuse osas lasus suurem risk investeerimisriskiga elukindlustusel.**

Moodul 6 Teised finantsteenuste pakkujad

Eesmärk: Mooduli eesmärgiks on analüüsida erinevate finantsteenuse osutajate haavatavust, mis tuleneb nende toodetest ja pakutavatest teenustest ning nende kliendibaasist. Moodul on mõeldud katma finantssektori seda osa, mis ei ole pangandussektor, väärtpaberite sektor ega kindlustussektor, mida hindavad teised moodulid. Kontrollimeetmeid hinnatakse eraldi, et lahti mõtestada sektoriomast haavatavust.

¹⁷ Üksikasjalikum hinnang käsitletud riskikriteeriumitest ja pangandustoodete mõjutatavusest on toodud lisas 1.

Teiste finantsteenuste osutajate haavatavus tegevusalade lõikes¹⁸:

Valuutavahetus

Sektori haavatavuse hinne, koos kontrollimeetmetega, on M – *medium* – ehk keskmine. Skaalal 0-1 kujunes hindeks 0,48.

Soovitused olukorra mõjutamiseks või muutmiseks¹⁹:

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

Makseteenuse osutajad

Sektori haavatavuse hinne kujunes makseteenuse pakkujate sektori puhul keskmine – M – *medium*. Skaalal 0-1 on hinnanguks 0,43.

Soovitused olukorra mõjutamiseks või muutmiseks:

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

E-raha asutused

Sektori haavatavuse hinne kujunes madalaks – L – *low*. Skaalal 0-1 on haavatavuse määr 0,00.

Soovitused olukorra mõjutamiseks või muutmiseks puuduvad.

Alternatiivsete maksevahendite teenus

Nii struktuurseid näitajaid kui ka kontrollimeetmeid arvestades kujunes sektori haavatavuse hinnanguks keskmiselt madal – ML – *medium low*. Skaalal 0-1 on haavatavuse määra näitaja summa 0,20.

Soovitused olukorra mõjutamiseks või muutmiseks:

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

Hoiu-laenu ühistud

Nii struktuurseid näitajaid kui ka kontrollimeetmeid arvestades kujunes sektori haavatavuse hinnanguks antud moodulis keskmiselt madal – ML – *medium low*. Skaalal 0-1 on haavatavuse näitaja summa 0,36.

Soovitused olukorra mõjutamiseks või muutmiseks:

¹⁸ Hinnang skaalal H (*high*) – kõrge, M (*medium*) – keskmine ning L (*low*) – madal. Riskitaseme puhul on madalamaks väärtuseks 0 ja kõige kõrgemaks 1,0.

¹⁹ Värvitoon tähistab soovitusliku meetme olulisuse taset. Kõige tumedam = kõige rohkem soovituslik jne.

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

Teised finantsteenuse osutajad - liising

Sektori haavatavuse hindab moodul eeltoodud asjaoludel keskmiselt madalaks – ML – *medium low*. Skaalal 0-1 on hindeks 0,38.

Soovitused olukorra mõjutamiseks või muutmiseks:

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

Teised finantsteenuse osutajad - laenud

Kokkuvõte

Sektori haavatavus hinnatakse keskmiselt madalaks – ML – *medium low*. Skaalal 0-1 on hindeks 0,33.

Soovitused olukorra mõjutamiseks või muutmiseks:

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

Tagatis- ja garantiitehingud

Struktuursete indikaatorite ja kontrollimeetmete summas tuleb sektori haavatavuse näitajaks keskmine madal – ML – *medium low*. Skaalal 0-1 on näitajaks 0,31.

Soovitused olukorra mõjutamiseks või muutmiseks:

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

Moodul 7 „Mittefinantsteenuseid pakkuvad kohustatud ettevõtjad ja Kutsetöötajad (DNFPB-d)“²⁰

Eesmärk: Moodul 7 raames analüüsiti rahapesu ja terrorismi rahastamise ohte mittefinantsteenuseid pakkuvate kohustatud ettevõtjate ja kutsetöötajate osas.

Põhijäreldused, hinnangud ja ettepanekud: DNFBP-de sektor on regulatsioonidega hästi kaetud ja väärrib rõhutamist, et **DNFBPde ring on Eesti RTRTSis laiem kui seda nõuavad rahvusvahelised standardid**. Riskide-haavatavuse koondindeks on moodul leidnud olevat *Low* (madal) ja paaril juhul *Medium-Low* (keskmiselt madal), mida võib pidada ka reaalseks tulemuseks.

Kasiinod ja kaughasartmäng

Sektori haavatavuse hinne, koos kontrollimeetmetega, on ML – *medium low* – ehk **keskmiselt madal**.

Soovitused olukorra mõjutamiseks või muutmiseks²¹:

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

²⁰ *Financial Action Task Force* (FATF) standardites on toodud „Mittefinantsteenuseid pakkuvad määratud ettevõtjate ja kutsetöötajate“ (inglise k. „Designated non-financial Businesses and Professions“ ehk DNFBP-d loetelu (vt lk 125-126: http://www.fi.ee/public/aml/FATF_eesti_keeelne_tolge.pdf).

RahaPTS-i kohustatud subjektideks (mittefinantsteenuseid pakkuvad määratud ettevõtjad ja kutsetöötajad) on:

- Kasiinod (hasartmängukorraldajad) – RTRS § 3 lg 1 p 3
- Kaughasartmängukorraldajad (interneti-kasiinod) – RTRTS § 3 lg 1 p 3
- Kinnisvarabürood – RTRTS § 3 lg 1 p 4
- Kinnisvara üürimisega tegelevad ettevõtjad – RTRTS § 3 lg 1 p 4
- Kauplejad, s.h väärismetalli ja –kividega kauplejad, antiigi- ja kunstikauplejad, autode ja paatidega kauplejad ning vanametalliga kauplejad – RTRTS § 3 lg 1 p 5 ja p 6¹
- Advokaadid – RTRTS § 3 lg 2
- Notarid – RTRTS § 3 lg 2
- Muud õigusteenuse osutajad – RTRTS § 3 lg 2
- Audiitorid – RTRTS § 3 lg 1 p 7
- Usaldusfondide ja äriühingute teenusepakkujad – RTRTS § 3 lg 1 p 9
- Raamatupidamisteenuse osutajad ja maksunõustajad – RTRTS § 3 lg 1 p 7 ja 8
- Pankrotihaldurid – RTRTS § 3 lg 2
- Kohtutäiturid – RTRTS § 3 lg 2
- Pandimajapidajad – RTRTS § 3 lg 1 p 6
- Mittetulundusühingud²⁰ – RTRTS § 3 lg 1 p 10.

²¹ tumesinine = väga vajalik; helesinine = vajalik; valge= ei ole vajalik

Kinnisvarabürood ja kinnisvara üüriturg

Sektori haavatavuse hinne kujunes kinnisvara vahenduse puhul keskmiselt madalaks – ML – *medium low* ning kinnisvara üüri osas samuti keskmiselt madalaks – ML – *medium low*.

Vajalikud meetmed:

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

Kauplejad – vääriskivid ja kuld

Sektori haavatavuse hinne kujunes keskmiseks – M – *medium*.

Soovitused olukorra mõjutamiseks või muutmiseks:

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

Kauplejad – autod ja paadid

Nii struktuurseid näitajaid kui ka kontrollimeetmeid arvestades kujunes sektori haavatavuse hinnanguks keskmiselt madal – ML – *medium low*.

Soovitused olukorra mõjutamiseks või muutmiseks:

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

Kauplejad – kunst ja antiik

Nii struktuurseid näitajaid kui ka kontrollimeetmeid arvestades kujunes sektori haavatavuse hinnanguks antud moodulis keskmiselt madal – ML – *medium low*.

Soovitused olukorra mõjutamiseks või muutmiseks:

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

Kauplejad – vanametall

Struktuursete näitajate koonddhinne on keskmise – M – *medium*.

Soovitused olukorra mõjutamiseks või muutmiseks:

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

Advokaadid

Arvestades teatamiskohustuse täitmisest johtuvaid riske ja hoolimata väiksest teatiste üldarvust on struktuursete näitajate hinne: madal – L – *low*.

Soovitused olukorra mõjutamiseks või muutmiseks:

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

Notarid

Struktuursete indikaatorite ja kontrollimeetmete summas tuleb notarite haavatavuse näitajaks madal – L – *low*.

Soovitused olukorra mõjutamiseks või muutmiseks:

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

Teised õigusteenuse osutajad

Kuna tegemist on reguleerimata kutsealaga, siis andmed kutse-eeetika nõuete kohta puuduvad, mistõttu on hinnang antud indikaatorile madal – L – *low*. Samas kuigi teatise on vähe, on need olnud küllaltki hea kvaliteediga, mistõttu on teatamiskohustuse täitmise adekvaatsuse hindeks kõrge – H – *high*.

Soovitused olukorra mõjutamiseks või muutmiseks:

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

Audiitorid

Struktuursete indikaatorite põhjal on mooduli hinnang sektori haavatavusele madal – L – *low*.

Soovitused olukorra mõjutamiseks või muutmiseks:

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

Usaldusfondide ja äriühingute teenuse pakkujad

Kokkuvõttes vastab sektori struktuursetest näitajatest tulenev haavatavuse risk hindede keskmine – M – *medium*.

Soovitused olukorra mõjutamiseks või muutmiseks:

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

Raamatupidamisteenused ja maksunõustajad

Struktuursete näitajate põhjal arvatav haavatavuse koondnäitaja on seega keskmine – M – *medium*.

Soovitused olukorra mõjutamiseks või muutmiseks:

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

Pankrotihaldurid ja kohtutäiturid

Struktuursete näitajate poolest on mõlema kutseala puhul tegemist väheriskantse sektoriga, koondindeks madal – L – *low*.

Soovitused olukorra mõjutamiseks või muutmiseks:

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

Pandimajad

Struktuursete indikaatorite koondhinne on eeltoodud põhjustel madal – L – *low*.

Soovitused olukorra mõjutamiseks või muutmiseks:

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

Mittetulundusühingud

Kokku annab struktuursete indikaatorite kogusumma rahapesu haavatavuse näitajaks hinde keskmine – M – *medium*.

Soovitused olukorra mõjutamiseks või muutmiseks:

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

DNFBP-d, kes ei ole käesoleval ajal kohustatud subjektideks

Kihlveokorraldajad

Kokkuvõtvalt on kihlveokorraldajate haavatavus rahapesijate poolt ilmselt madal – L – *low*.

Soovitused olukorra mõjutamiseks või muutmiseks:

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

Loteriikorraldaja

Loteriikorraldaja haavatavus rahapesu toimepanijate poolt on struktuursete indikaatorite näitel madal – L – *low*.

Soovitused olukorra mõjutamiseks või muutmiseks:

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

Inkassoteenus

Struktuursete indikaatorite koondhindeks moodustub madal – L – *low*.

Soovitused olukorra mõjutamiseks või muutmiseks:

Koolitused	Järelevalve	Õigusaktide muudatused
------------	-------------	------------------------

Lisamoodul „Terrorismi rahastamise riskid“

Eesmärk: Lisamooduli raames analüüsiti terrorismi rahastamise riske Eestis.

Järeldused ja hinnangud: 6. töölehe kohaselt on hinnangu keskmine – M – *medium* saanud riskianalüüsi töölehel illegaalsete vahendite kasutamise oht terrorismi rahastamiseks, majandus- ja geograafilise keskkonna töölehel võimalus Eesti kasutamiseks TR transiitriigina

ning kohalike moslemikogukondade seosed terrorismiohtlike piirkondade ja riikidega. Õiguskeskkonna töölehel on hinnatud keskmist ohtu kujutavaks Schengeni kompensatsioonimehhanismide puudulik rakendamine: probleemkohtadeks turismiseaduse alusel majutustevõtete kohustus registreerida külalised, lennureisijate broneeringuinfo puudumine, laevareisijate puhul isikusamasuse tuvastamise puudumine.

Seega tuleks Eestil täiendavalt analüüsida Schengeni kompensatsioonimehhanismide rakendamise võimalusi, sh majutusteenuse kasutajate registreerimissüsteemi digitaliseerimine, lennureisijate andmete (PNR) töötlemiseks õigusliku regulatsiooni loomine ning laevareisijate isikusamasuse tuvastamine²².

Õiguskeskkonna osas on oluline lisaks analüüsida MONEYVAL-i Eesti IV hindamisvooru raportis toodud asjakohaseid soovitusi ja nende ellu viimise võimalusi²³.

²² Käesolevaks hetkeks (seisuga 17.12.14) on välja töötatud turismiseaduse eelnõu, millega luuakse andmekogu majutusteenuste kasutajate registreerimiseks. Eelnõu ei ole saanud VV heakskiitu. PNR töögrupp on loodud; Riigikogu kiitis 18.11.2014 heaks eelnõu, millega kohustatakse lennureisijate alates 2016. aastast edastama õiguskaitseasutustele lennureisijate broneeringuinfot. Ettepanekud laevareisijate turvakontrolli tõhustamiseks on tehtud.

²³ eelkõige nt FATF-i soovitus nr 35 ja erisoovitus II